

КОСТИК А. С.

аспірант заочної форми навчання
кафедри адміністративно-правових
дисциплін інституту права та безпеки
(Одеський державний університет
внутрішніх справ)

УДК 347.963+351.74:327(477)

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.3.2.38>

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ З ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ ТА ЙОГО АДАПТАЦІЯ В УКРАЇНІ

У статті здійснено ґрунтовний аналіз міжнародного досвіду організації взаємодії органів прокуратури з правоохоронними структурами в контексті забезпечення ефективного функціонування системи кримінальної юстиції. Досліджено моделі співпраці, що застосовуються у низці країн Європейського Союзу (Польща, Німеччина, Франція), а також у Сполучених Штатах Америки. Основну увагу зосереджено на порівнянні ролі прокуратури в системі досудового розслідування, ступені її нагляду, координації дій з поліцією та іншими правоохоронними органами, а також правових механізмів забезпечення міжінституційної взаємодії. У результаті порівняльного аналізу виявлено, що польська модель найбільше відповідає українським умовам, зважаючи на схожість правових систем, реформаторський досвід пострадянських країн та спільні виклики у сфері правоохоронної діяльності. Польща успішно запровадила низку інституційних змін, зокрема чітке розмежування повноважень прокуратури та поліції, забезпечення незалежності прокурорів у процесуальній діяльності, а також створення прозорих механізмів взаємодії між слідчими та прокурорами. На основі вивченого досвіду у статті сформульовано низку практичних рекомендацій щодо адаптації ефективних елементів зарубіжних моделей до українського контексту. Зокрема, пропонується посилити процесуальний контроль прокурора за досудовим розслідуванням, забезпечити функціональну незалежність прокуратури від політичного впливу, створити єдину цифрову платформу обміну інформацією між органами досудового розслідування та прокуратурою, а також удосконалити систему професійної підготовки кадрів.

Зроблено висновок, що ефективна адаптація міжнародного досвіду потребує не лише змін у законодавстві, а й перегляду організаційної структури та принципів координації між державними інституціями. Це має сприяти зміцненню верховенства права, зменшенню корупційних ризиків та підвищенню довіри громадськості до правоохоронної та судової системи в Україні.

Ключові слова: прокуратура, правоохоронні органи, міжнародний досвід, Польща, модель взаємодії, процесуальний нагляд, досудове розслідування, адаптація, реформа.

Kostik A. S. International experience of cooperation between prosecution bodies and law enforcement agencies and its adaptation in Ukraine

The article presents a thorough analysis of international experience in organizing cooperation between prosecution bodies and law enforcement agencies within the context of ensuring the effective functioning of the criminal justice system. Models of cooperation used in several European Union countries (Poland, Germany, France) as well as in the United States are examined. The main focus is placed on

comparing the role of the prosecutor's office in the pre-trial investigation system, the extent of its oversight powers, coordination with police and other law enforcement bodies, and the legal mechanisms that ensure inter-institutional cooperation. The comparative analysis reveals that the Polish model is the most compatible with Ukrainian conditions, given the similarities in legal systems, the reform experience of post-Soviet countries, and shared challenges in the law enforcement sector. Poland has successfully implemented a number of institutional reforms, including clear delineation of powers between the prosecutor's office and the police, ensuring the independence of prosecutors in procedural matters, and establishing transparent mechanisms of interaction between investigators and prosecutors. Based on the reviewed experience, the article offers a set of practical recommendations for adapting effective foreign models to the Ukrainian context. These include strengthening prosecutorial oversight over pre-trial investigations, ensuring the functional independence of the prosecution service from political influence, creating a unified digital platform for information exchange between pre-trial investigation bodies and the prosecution, and improving the system of professional training for personnel. The article concludes that effective adaptation of international experience requires not only changes in legislation, but also a revision of the organizational structure and principles of coordination among state institutions. This should contribute to strengthening the rule of law, reducing corruption risks, and increasing public trust in the law enforcement and judicial systems of Ukraine.

Key words: *prosecution, law enforcement agencies, international experience, Poland, cooperation model, prosecutorial oversight, pre-trial investigation, adaptation, reform.*

Вступ. Одним із ключових чинників ефективності правоохоронної системи будь-якої держави є чітка та злагоджена взаємодія між органами прокуратури та іншими правоохоронними інституціями, зокрема органами досудового розслідування. Саме ця взаємодія значною мірою визначає якість реалізації завдань кримінального провадження, своєчасне виявлення, розкриття та розслідування злочинів, дотримання прав і свобод людини в умовах кримінального процесу, а також забезпечення невідворотності кримінальної відповідальності. В умовах глобалізації та євроінтеграційного курсу України постає об'єктивна необхідність перегляду національної системи взаємодії між прокуратурою та правоохоронними органами з урахуванням сучасних світових стандартів і кращих практик зарубіжних держав. На сьогоднішній день в Україні тривають масштабні процеси реформування сектору безпеки та правосуддя, що, серед іншого, передбачають переосмислення функціонального місця прокуратури в системі кримінальної юстиції, ролі прокурора в досудовому розслідуванні та взаємодії з органами поліції, СБУ, НАБУ та іншими структурами.

Вивчення міжнародного досвіду, зокрема європейських країн, які успішно реалізували реформи у сфері взаємодії прокуратури та правоохоронних органів, набуває особливої практичної значущості. Досвід таких країн, як Польща, Німеччина, Франція та Сполучені Штати Америки, може слугувати своєрідною «дорожньою картою» для побудови в Україні ефективної моделі взаємодії, яка відповідатиме як національним інтересам, так і міжнародним стандартам правосуддя.

Питання вдосконалення взаємодії між органами прокуратури та правоохоронними органами в Україні є особливо актуальним у контексті триваючих реформ у сфері кримінального правосуддя, а також з огляду на високий рівень суспільного запиту на справедливість, прозорість та ефективність правоохоронної системи. Існуюча модель вітчизняної взаємодії часто демонструє ознаки надмірної бюрократизації, нечіткого розмежування повноважень та низької координації між структурами [6, с. 71]. Водночас у багатьох країнах світу, особливо в державах Європейського Союзу, напрацьовано ефективні механізми партнерства між прокуратурою і правоохоронними органами, які можуть стати цінним орієнтиром для реформ в Україні.

Метою написання цієї наукової статті є аналіз міжнародного досвіду взаємодії органів прокуратури з правоохоронними органами, зокрема в країнах Європейського Союзу та США, з подальшим визначенням найбільш прийнятної моделі для України. Метою є виявлення ключових особливостей зарубіжних систем, окреслення їх переваг, аналіз можливості адаптації найуспішніших практик до української дійсності та пропозиції конкретних шляхів удосконалення міжвідомчої співпраці в умовах реформування української правоохоронної системи.

Виклад основного тексту. Взаємодія між органами прокуратури та правоохоронними органами є ключовим елементом ефективної системи кримінальної юстиції. Вона передбачає спільну діяльність цих інституцій з метою забезпечення законності, правопорядку та захисту прав і свобод громадян.

Така взаємодія забезпечує узгодженість та ефективність спільних заходів у процесі розслідування кримінальних правопорушень, своєчасне та достовірне надання необхідних даних між органами для прийняття обґрунтованих рішень [6, с. 69]. Також займається розробкою та реалізацією спільних стратегій та тактик у боротьбі з кримінальними проявами і звичайно контролює здійснення прокурорського нагляду за законністю дій правоохоронних органів у процесі розслідування.

Важливою складовою є взаємодія або координація органів. До 2021 року діяв Наказ № 1/Ігн від 4 травня 2012 року, який передбачав організацію роботи відповідно до Положення «Про координацію діяльності правоохоронних органів по боротьбі із злочинністю та корупцією», затвердженого спільним наказом керівників правоохоронних органів держави від 26 квітня 2012 року [10].

Наразі чинним є наказ Офісу Генерального прокурора України від 8 лютого 2021 року № 28 «Про затвердження Порядку координації діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності». Цей наказ затверджує порядок координації діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності, визначаючи основні завдання, засади, форми та процедуру такої координації [11].

Згідно з наказом № 28, координація діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності є одним із головних пріоритетів у роботі прокурорів усіх рівнів. Організація цієї роботи здійснюється з урахуванням норм Положення про координацію діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності та корупції. Відповідальність за стан організації координаційної діяльності покладається на заступників Генерального прокурора України згідно з розподілом службових обов'язків. Прокурори обласного рівня та міст з районним поділом організовують координаційну діяльність у порядку, визначеному зазначеним наказом і наказом Генерального прокурора України, який регламентує особливості організації роботи прокуратур міст з районним поділом.

Кримінальний процесуальний кодекс України (КПК України) регулює порядок досудового розслідування, визначає повноваження прокурора та правоохоронних органів, встановлює механізми їх взаємодії [9].

Закон України «Про прокуратуру» визначає статус, функції та повноваження прокуратури, зокрема у сфері нагляду за законністю в діяльності правоохоронних органів [7]. А Закон України «Про Національну поліцію» регулює організацію та діяльність поліції, визначає її взаємодію з іншими правоохоронними органами та прокуратурою [8].

Згідно з статтею 36 КПК України, прокурор має право здійснювати нагляд за законністю дій органів досудового розслідування, що включає:

- здійснення процесуального керівництва: прокурор визначає напрямок та обсяг досудового розслідування, погоджує важливі процесуальні рішення;
- контроль за додержанням прав і свобод людини: забезпечує, щоб дії правоохоронних органів не порушували права громадян;
- вжиття заходів реагування: у разі виявлення порушень прокурор має право вжити відповідних заходів, зокрема повернути матеріали на доопрацювання або скасувати незаконні рішення [9].

У міжнародній практиці існують різні моделі взаємодії органів прокуратури з правоохоронними органами, які можна умовно поділити на континентальну модель, англосаксонську модель та гібридну модель [2, с. 64].

Континентальна модель характерна для країн Європейського Союзу, зокрема Польщі, Німеччини, Франції. У цих країнах прокурор виконує активну роль у досудовому розслідуванні, здійснюючи процесуальне керівництво та контроль за законністю дій правоохоронних органів.

Англосаксонська модель притаманна країнам, таким як Сполучені Штати Америки, Великобританія. У цих країнах прокурор виступає у ролі обвинувача в судовому процесі, а досудове розслідування здійснюється поліцією без безпосереднього процесуального керівництва з боку прокурора.

Гібридна модель поєднує елементи континентальної та англосаксонської моделей, характерна для країн, що знаходяться на етапі реформування правоохоронної системи, зокрема України.

Аналізуючи існуючу систему взаємодії в Україні і незважаючи на наявність нормативно-правових актів, що регулюють взаємодію органів прокуратури з правоохоронними органами, на практиці спостерігаються певні проблеми:

- нечітке розмежування повноважень, відсутність чіткого визначення меж повноважень прокуратури та правоохоронних органів призводить до дублювання функцій та конфліктів інтересів;
- недостатня координація дій, відсутність ефективних механізмів координації між органами призводить до затримок у розслідуванні та зниження якості роботи [6];
- корупційні ризики і недостатній контроль за діяльністю правоохоронних органів, що сприяє виникненню корупційних проявів [6].

Однак, за даними Верховної Ради України, у 2023 році надійшло 39 508 звернень на правоохоронну тематику, що становить 11,92% від загальної кількості звернень. Зокрема, 28 823 звернення стосувалися тяганини зі слідством та незаконних методів ведення слідства, що складає 8,69% від загальної кількості звернень [12].

Розглядаючи міжнародний досвід взаємодії органів прокуратури з правоохоронними органами і моделі цієї взаємодії, можна виокремити Польщу. У Польщі прокуратура відіграє активну роль у досудовому розслідуванні. Згідно з Кримінальним процесуальним кодексом Польщі, прокурор здійснює процесуальне керівництво розслідуванням, має право давати вказівки поліції та контролювати їх виконання [2, с. 63]. Це забезпечує високий рівень координації між органами прокуратури та поліцією.

У Німеччині прокуратура також здійснює процесуальне керівництво розслідуванням. Однак, на відміну від Польщі, поліція має більшу автономію у проведенні розслідувань. Прокурор вступає в процес лише у випадку необхідності нагляду або при виникненні складних ситуацій [5, с. 197].

У Франції існує система «інструктора» або слідчого судді, який здійснює досудове розслідування під наглядом прокуратури [3, с. 24]. Прокурор у Франції має обмежену роль у порівнянні з Польщею та Німеччиною, оскільки більшість розслідувань проводяться незалежно від нього.

У США прокуратура має активну роль у досудовому розслідуванні, однак поліція також має значну автономію [4, с. 496]. Прокурор може втручатися у розслідування на будь-якому етапі, але зазвичай він вступає в процес на етапі пред'явлення обвинувачення.

Був проведений порівняльний аналіз моделей взаємодії (табл. 1).

З урахуванням аналізу міжнародного досвіду, можна зробити наступні висновки щодо адаптації моделей взаємодії органів прокуратури з правоохоронними органами в Україні: польська модель є найбільш відповідною для України через схожість правових систем та досвід реформування після перехідного періоду. Висока координація між прокуратурою та поліцією сприяє ефективному розслідуванню та забезпеченню правопорядку.

Таблиця 1

Порівняльний аналіз моделей взаємодії

Країна	Роль прокуратури	Роль поліції	Особливості взаємодії
Польща	Активна, процесуальне керівництво	Підпорядкована прокуратурі	Висока координація та контроль
Німеччина	Процесуальне керівництво	Автономія у розслідуванні	Баланс між незалежністю та наглядом
Франція	Обмежена, нагляд	Незалежне розслідування	Роль слідчого судді як посередника
США	Активна, втручання на будь-якому етапі	Автономія до пред'явлення обвинувачення	Висока роль прокуратури на етапі судового процесу

Джерело: [4; 5; 3]

В той час як німецька модель може бути корисною для України в аспекті забезпечення балансу між автономією поліції та наглядом з боку прокуратури. Це дозволяє зберігати ефективність розслідувань при дотриманні прав людини.

У контексті забезпечення незалежності розслідувань та запобігання зловживанням з боку органів досудового розслідування французька модель з системою слідчого судді може бути корисною для України. А модель США може бути корисною для України в аспекті активної ролі прокуратури на етапі судового процесу, що забезпечує ефективне обвинувачення та захист прав потерпілих.

Для покращення ефективності взаємодії органів прокуратури з правоохоронними органами в Україні пропонується:

- Розробити та впровадити єдину електронну платформу для обміну інформацією між органами, що дозволить забезпечити прозорість та своєчасність обміну даними.
- Встановити чітке розмежування повноважень між прокуратурою та правоохоронними органами, що дозволить уникнути дублювання функцій та конфліктів інтересів.
- Забезпечити незалежність прокуратури від політичного впливу, що дозволить підвищити довіру громадян до правоохоронної системи.
- Провести навчання та підвищення кваліфікації працівників прокуратури та правоохоронних органів з питань ефективної взаємодії та дотримання прав людини.

Одним із ключових аспектів ефективної взаємодії між органами прокуратури та правоохоронними органами є забезпечення оперативного та безпечного обміну інформацією. Враховуючи досвід таких країн, як Польща та Німеччина, де успішно функціонують інтегровані інформаційні системи [5, с. 197], Україні доцільно розробити та впровадити єдину електронну платформу для обміну даними між органами досудового розслідування та прокуратурою.

Ефективна координація між органами прокуратури та поліцією є запорукою успішного досудового розслідування. Враховуючи досвід Польщі, де створено спільні робочі групи та проведено регулярні наради між представниками прокуратури та поліції, Україні доцільно запровадити подібні механізми [2, с. 65].

Україні необхідно створити міжвідомчих робочих груп, до складу яких входитимуть представники прокуратури, поліції та інших зацікавлених органів.

Незалежність прокуратури є основою для забезпечення верховенства права та справедливої правосуддя. Враховуючи досвід Німеччини, де прокуратура має певну автономію у своїй діяльності, Україні доцільно вжити заходів для зміцнення незалежності прокурорів від політичного впливу.

Серед пропозицій:

- внесення змін до законодавства, що гарантуватимуть незалежність прокуратури від політичного впливу;

- створення незалежних органів, які здійснюватимуть нагляд за діяльністю прокуратури та забезпечуватимуть її підзвітність без втручання з боку політичних структур;
- проведення регулярних аудитів діяльності прокуратури з метою виявлення можливих зловживань та корупційних проявів [6].

З огляду на позитивний досвід Франції та Німеччини у забезпеченні незалежності досудового розслідування та мінімізації зловживань з боку правоохоронних органів, Україні доцільно адаптувати окремі елементи цих моделей. Зокрема, актуальним є впровадження інституту слідчого судді, який здійснює судовий нагляд за законністю досудового розслідування та забезпечує баланс між правами підозрюваних і інтересами правосуддя.

Перспективи впровадження міжнародного досвіду в умовах сучасної України в першу чергу залежать від наявних викликів, які ускладнюють ефективну взаємодію органів прокуратури з правоохоронними структурами [1, с. 91].

Серед них слід виділити:

- Нестабільність законодавчої бази, яка періодично змінюється без достатнього громадського обговорення чи практичної апробації.
- Політична залежність прокуратури, зокрема на рівні призначення керівництва та узгодження стратегічних напрямів діяльності.
- Низький рівень довіри суспільства до правоохоронної та судової систем (за результатами опитування Центру Разумкова, у 2024 році лише 21% українців довіряли прокуратурі, поліції – 24%, судам – 18%) [13].

У таких умовах перспективи адаптації зарубіжного досвіду залежать не лише від технічних чи адміністративних змін, але й від глибших трансформацій правової культури, політичної волі та взаємодії з громадянським суспільством.

На момент 2024 року Україна вже має певний досвід у реалізації елементів міжнародних моделей. Вона впровадила Єдиного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР) – електронна система, що забезпечує фіксацію всіх кримінальних проваджень. Це частково відповідає елементам польської та німецької моделей [1, с. 89]. Україна підвищила роль прокурора як процесуального керівника у межах реформ 2015–2020 років, що наблизило українську практику до континентальної системи.

Ці позитивні зрушення не мають системного характеру. Брак кадрового потенціалу, фінансового забезпечення та цифрових рішень значно обмежує спроможність держави запровадити повноцінні реформи.

Відкритий курс України на інтеграцію до Європейського Союзу та НАТО створює додаткові зовнішні імперативи щодо реформування правоохоронної та судової системи. Наприклад, у 2023 році Європейська комісія у своєму звіті вказала на потребу вдосконалення координації між антикорупційними органами та прокуратурою. А місії ЄС з оцінки верховенства права періодично надають технічні звіти з оцінкою прогресу України у впровадженні стандартів взаємодії прокуратури з поліцією.

За підтримки міжнародних донорів та експертів (наприклад, ПРООН, USAID, EUAM) українські органи вже отримали значний обсяг аналітики, рекомендацій та прикладів best practices, які можуть стати основою для системного перезавантаження моделі взаємодії.

Висновки. Впровадження міжнародного досвіду є не лише технічним завданням, а комплексним процесом, що вимагає політичної волі, юридичних гарантій, ресурсного забезпечення та підтримки суспільства.

У ході дослідження міжнародного досвіду взаємодії органів прокуратури з правоохоронними структурами та можливостей його адаптації в Україні було визначено кілька важливих аспектів. По-перше, міжнародні моделі взаємодії суттєво відрізняються залежно від історичного, правового та соціокультурного контексту кожної країни. Найбільш придатною для України виявилась польська модель, яка має спільні риси з українською правовою системою та відображає досвід реформування країн пострадянського простору.

По-друге, для успішної адаптації цієї моделі до українських реалій необхідно чітко визначити межі повноважень між прокуратурою та правоохоронними органами, забезпечити

незалежність прокурорів, запровадити сучасні електронні інструменти для обміну інформацією, а також удосконалити механізми координації й контролю діяльності.

По-третє, серед основних перешкод, які стримують ефективну взаємодію, є політична залежність прокуратури, нестабільність законодавчого поля, нестача кадрового й технічного ресурсу та низький рівень довіри суспільства до правоохоронної системи. Водночас підтримка міжнародних партнерів, зокрема Європейського Союзу, Ради Європи, сприяє просуванню реформ і наближенню стандартів роботи української прокуратури до європейських.

Нарешті, впровадження міжнародного досвіду вимагає комплексного та поетапного підходу, що охоплює законодавчі зміни, організаційні реформи та підвищення кваліфікації працівників прокуратури та поліції. Такий підхід стане основою для посилення ролі прокуратури у системі кримінальної юстиції України, підвищення ефективності розслідувань, захисту прав людини та зміцнення верховенства права.

Список використаних джерел:

1. Курбатова І.С. Міжнародне співробітництво прокуратури України під час кримінального провадження в порядку перейняття. Приватне та публічне право. 2020. № 1. С. 87–91. URL: <https://doi.org/10.32845/2663-5666.2020.1.18>. (дата звернення: 6.06.2025).
2. Мінченко С.І., Лісова Н.В. Професійна підготовка суддів, прокурорів та працівників правоохоронних органів: національний та зарубіжний досвід. Київ. 2019. С. 63–65. URL: <https://www.slideshare.net/pravotv/ss-173758899?utm.com> (дата звернення: 8.06.2025).
3. Микитин Ю. І. Провадження на досудових стадіях кримінального процесу Франції та України. Науково-інформаційний вісник. 2019. № 2. С. 23–27. URL: <https://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/300045> (дата звернення: 8.06.2025).
4. Молдован А. В. Кримінальний процес: Україна, ФРН, Франція, Англія, США: навч. посіб. 2-ге вид., переробл. і допов. Київ: Центр учбової літератури, 2020. 496 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Moldovan_Andrii/Kryminalnyi_protse/ (дата звернення: 7.06.2025).
5. Шумило М. Є., Кубрак П. М. Німецька модель досудового розслідування та використання її елементів в оптимізації підготовчого провадження у кримінальному процесі України. Нове українське право. 2022. № 3. С. 195–205. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2022.3.27>. (дата звернення: 8.06.2025).
6. Єднак В.М. Шляхи вдосконалення форм і методів взаємодії органів прокуратури України з іншими правоохоронними органами держави. (4(29)):173–177. 2020. DOI: [10.32837/ruuv.v1i4\(29\).418](https://doi.org/10.32837/ruuv.v1i4(29).418) (дата звернення: 8.06.2025).
7. Закон України «Про прокуратуру». Документ 1697-VII, чинний, поточна редакція – Редакція від 04.04.2025, підстава – 4158-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text> (дата звернення: 6.06.2025).
8. Закон України «Про Національну поліцію». Документ 580-VIII, чинний, поточна редакція – Редакція від 16.08.2024, підстава – 3528-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 8.06.2025).
9. Кримінальний процесуальний кодекс України (КПК України). Документ 4651-VI, чинний, поточна редакція – Редакція від 09.05.2025, підстава – 4268-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 8.06.2025).
10. Наказ № 1/Ігн від 4 травня 2012 року «Про координацію діяльності правоохоронних органів по боротьбі із злочинністю та корупцією» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0001900-13#Text> (дата звернення: 7.06.2025).
11. Наказ Офісу Генерального прокурора України від 8 лютого 2021 року № 28 «Про затвердження Порядку координації діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності». <https://docs.dtki.ua/doc/v0028905-21?utm.com> (дата звернення: 7.06.2025).
12. Про звернення громадян до Верховної Ради України у січні – грудні 2024 року. URL: <https://www.rada.gov.ua/print/257924.html?utm.com> (дата звернення: 8.06.2025).

13. Разумков Центр. Оцінка ситуації в країні та діяльності влади, довіра до соціальних інститутів, політиків, посадовців та громадських діячів, віра в перемогу (вересень 2024 р.) <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-sytuatsii-v-kraini-ta-diialnosti-vlady-dovira-do-sotsialnykh-institutiv-politykiv-posadovtsiv-ta-gromadskykh-diiachiv-vira-v-peremogu-veresen-2024r?utm.com> (дата звернення: 9.06.2025).

